

הצבי ודדק

יו"ל ע"י מוסדות קוסון בארה"ק
בנשיאות אדמו"ר שליט"א
בני ברק - גבעת זאב

מכון בני שלשים

בס"ד • פרשת בא תשפ"ב

גליון מס' 44 • שנה ב'

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

עתה. י"ל פרעה הרשע טען כנגדם מה לכם מפצרים בי לצאת ממצרים הלא ישראל עצמם אינם חפצים לצאת ממצרים, כדאמרו חז"ל (שמו"ר יד ג) דארבעה חלקים מתו בג' ימי אפילה משום שלא רצו לצאת, אדרבה הראו נא לי מי ומי ההולכים. על זאת השיב לו משה רבינו אמנם עתה אין דעתם מיושבת עליהם מחמת עול הגלות, אבל כאשר יהיה חג ד' לנו ליל שמורים ויתעלו למדרגתם האמיתית יחליפו כח וימהרו לצאת בשמחה בנערנו ובזקננו.

נטה ירך על ארץ מצרים בארבה. הקשו המפרשים מהו בארבה, ורש"י פירש בשביל מכת הארבה. ואולי י"ל הפירוש שיכניס את ארץ מצרים אל תוך הארבה, כדכתיב ויכס את עין כל הארץ, הארבה הקיף את כל הארץ ומצרים היתה מכוסה בארבה, וזהו מצרים בארבה כלומר בתוכו.

לפניו לא היה ארבה כמיהו ואחריו לא יהיה כן. פרש"י ואותו שהיה בימי יואל שנאמר בו כמיהו לא נהיה מן העולם וכו' על ידי מינין הרבה שהיו יחד ארבה ילק וכו' אבל של משה לא היה אלא של מין אחד וכמיהו לא נהיה ולא יהיה. הקשה הרמב"ן הלא ארבה של משה ג"כ היה של שלשה מינין כדכתיב ויתן לחסיל יבולם ויגיעם לארבה (תהלים עח מז), וכתיב אמר ויבא ארבה וילק ואין מספר (שם קה לד) עיי"ש. ואולי יש ליישב כונת רש"י דבשל יואל היו כל המינים באים מעורבין, ארבה ילק חסיל, וזו היא מכה טבעית שכן דרכו של הארבה, אבל במצרים אמנם היו כמה מינים אבל כל מין ומין בא בפני עצמו ולא התערבו זה בזה, אלא זה הולך וזה בא, ארבה לחוד אח"כ חסיל לחוד וכו', וזו מכה שלא כדרך הטבע אלא יד ד'.

ויאמר המאטי לד' אלקיכם ולכם. למה דווקא במכה זו הודה שחטא כלפי משה ואהרן. י"ל עפ"י מ"ש לעיל בשם הר"ב מפשיסחא שמכת ארבה היה חידוש של משה רבינו עצמו, לכך הוכרח לבקש סליחתו.

ויסר מעלי רק את המות הזה. הקשו המפרשים

בא אל פרעה. הקשו בזה"ק (ח"ב ל"ד ע"א) דהיה צריך לומר לך אל פרעה. וי"ל עפ"י דברי הקדוש מהר"ש מאוסרפוליא הנ"ל דבאותיות ב"א נעשה מפרעה ארבה ונרמז מכת ארבה. ולפי"ז שפיר מיושב למה כתיב בא אל פרעה דייקא ולא אמר לך אל פרעה כי נצרכו אותיות ב"א להפוך תיבת פרעה"ה לארבה"ה.

את אשר התעללתי במצרים. פירש"י שיחקתי וכו'. ואולי י"ל שהוא לשון עולל ויונק, פירוש עשיתי מהם שחוק כדרך שעושים עם תינוק, וזהו התעללתי.

את אשר התעללתי במצרים. פירש"י שחקתי. צ"ב מה ענין שחוק לכאן. י"ל עפ"י מ"ש דמכת ארבה לא נאמרה למשה מפי ד' אלא הוא חידש אותה מעצמו ע"ד תורה שבע"פ כדכתבנו לעיל בשם הר"ר בונים מפשיסחא. והנה אמרו בגמ' (שבת ל:) רבה מקמיה דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא וכו'. וזהו שאמר כאן למען תספר באזני בנך ובן בנך היינו כשתלמד עמם תורה שבע"פ, קודם תספר את אשר התעללתי, שחקתי, הוא המילתא דבדיחותא.

הטרם תדע כי אבדה מצרים. צ"ב מה פשר אמירתם זו, הלא תדע הוא לשון עתיד ואילו אבדה הוא לשון עבר, כך הול"ל, הטרם ידעת כי אבדה מצרים. ועוד קשה אם כבר אבדה מצרים מהו אמרם הטרם תדע מה ידעו הם שלא ידע הוא. וי"ל כונתם לקנטרו בדברי חידודים ופ' מה לך מתמהמה וכו' לא תאבה לשלחם כל זמן שלא תדע בבירור כי אבדה מצרים.

הטרם תדע כי אבדה מצרים. מה זאת אמרם אבדה מצרים הרי עדיין עומדת על מכונה. וי"ל הכונה שכבר נלקטו ואבדו כל ניצוצות הקדושה מארץ מצרים ולא יהיה להם קיום, על כן תשלחם מיד כל עוד נשאר עוד איזה ניצוצות לקיום הארץ.

מי ומי ההולכים ויאמר משה בנערנו ובזקננו וכו' כי חג ד' לנו. מה איכפת ליה לפרעה מי ההולכים. ומה השיב לו חג ד' לנו איזה חג הוא

בא אל פרעה וגו'. הקשו המפרשים דלא כתוב כאן אצל שליחות משה אל פרעה איזה מכה יביא ומנין ידע משה להתרות במכת ארבה. והובא בשם הרה"ק רש"ב מפרשיסחא שמכה זו חידש משה רבינו מעצמו והוא רמז לתושבע"פ שנמסרה לחכמים, וזהו למען תספר באזני בנך ודפח"ח. ואא"ז ז"ל כתב בספרו בני שלשים עפ"י מ"ש האריז"ל דהעשר מכות יצאו מעשר ספירות דמלכות דקדושה מתתא לעילא, מלכות יסוד הוד וכו' עד תתר, ומאחר שמכת ברד יצא מחסד דקדושה ידע משרע"ה דעתה יביא הקב"ה מכה אשר תצא מבינה, והנה בינה נבין"ה הוא מבין דבר מתוך דבר (עי' פירש"י שמות ל"א ג), ע"כ הבין משרע"ה מדעתו איזה מכה יביא עתה עכד"ק. ויש להוסיף עוד בדרך זו הנה בינה היא שורש מדת גבורה כמו"ש אני בינה לי גבורה (משלי ח יד), והיינו מדתו של יצחק אבינו, יצחק בגימטריא ארבה כנודע, ומכיון שהגיע לבינה ידע שיבא ארבה.

בא אל פרעה וכו'. הקשו דהא לא מצינו שאמר להם ה"ת מכת ארבה. וידוע מ"ש הקדוש מהר"ש מאוסרפוליא, ב"א אל פרעה פירוש תכניס אותנו ב"א בתיבת פרעה, כי אותיות אהח"ע מתחלפין וכן בומ"ף הפ' תתחלף בב' והע' תתחלף בא' ונעשה מפרע"ה ארבה"ה, וז"ש למען שתי אותותי אלה בקרבו פ' שתי אותיות אלו בא בקרב שמו עכ"ד. וצ"ב למה דייקא מכת ארבה נדרשה בדרך חילופי אותיות ולא נאמרה בפירוש.

וי"ל עפ"י מ"ש האריז"ל (פע"ח שער חג המצות פ"ז) ארבה בגימ' ד' פעמים ב"ן והם ד' בנים כנגד ארבעה בנים דברה תורה. והנה עיקר מצות הפסח היא הדיבור והסיפור פ"ה ס"ח, ועיקר המצוה בסיפור לבנים כמו"ש (שמות יג ח) והגדת לבנך, ואמרו חז"ל בהגדה כל המורבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. וצ"ב היאך אפשר להרבות בסיפור וכי יוסיפו דברים שלא היו, אך ענין הרבות סיפור הוא ע"י דרשות חז"ל וחילופי אותיות כגון פרע"ה מתחלף לארבה"ה כנ"ל, וזה נרמז דייקא בתיבת ארבה הרומז על הבנים, וז"ש כל המורבה וכו' לשון ארבה, וז"ש למען רבות מופתי בארץ מצרים.

למה קרא למכת ארבה מות הלא כל המכות הללו יכול אדם למות מהם. עוד יש להעיר מהו את המות הזה דייקא וכי מות אחר נחא לו. ואולי י"ל דזו המכה המביאה לידי רעב כמו"ש (תהלים קה לה) אמר ויבא ארבה וכו' ויאכל כל עשב בארצם ויאכל פרי אדמתם, ומיתת רעב היא קשה מכולן (ב"ב ח: כמ"ש (איכה ד ט) טובים היו חללי חרב מחללי רעב. ע"כ אמר ויסר מעלי רק את המות הזה, מיתה זו היא מיתה שאינו חפץ בה.

ויסר מעלי רק את המות. מה טעם קרא למכת ארבה מות יותר משאר המכות עד הנה. י"ל בקשתו של פרעה להתעיר שיעברו מן הארץ למקום אחר, אבל לא שימותו כמו הצפרדעים שמתו במקומם ותבאש הארץ, כי אם ימותו יכסו המתים את כל הארץ כמו"ש וכיסה את עין הארץ. וזהו שאמר ויסר מעלי רק את המות הזה היינו שימותו במקום אחר ולא במצרים. ואכן ויתקעו ימה סוף לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים.

אל תוסף ראות פני וכו'. הקשו, הרי כן ראה פניו אח"כ בשלחו את בני ישראל כמו"ש ויקרא למשה ולאחר לילה ויאמר קומו צאו וכו', וגם ברדפו אחריהם דכתיב וישא בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם. וי"ל דזה היה כבר שלשים יום קודם שטבע פרעה ומת בים פניו לא היו לו עוד כדאיתא בזה"ק (ח"א רכ"ז ע"א) שהצלם מסתלק מהאדם לפני מותו (ומשמע בזה"ק (שם ר"כ ע"א) שגם לגוי יש צלם ואכמ"ל). וזה לשיטת המדרש ריש פרשת בשלח דפרעה ג"כ טבע בים, אך בבעל הטורים איתא עה"פ לא נשאר בהם עד אחד שפרעה ניצל וחזר בתשובה (ע"י בפרד"א פמ"ג).

לא אוסיף ראות פניך. פירש"י בזמנו דברת. צ"ב מה הוא זמנו וכי עד הנה לא היה זמנו. וי"ל כי עתה אחר שכבר הוציא ממנו כל הטוב שבו, אסור להסתכל בפני רשע, משא"כ מקודם היה צריך לתת בו עינו כדי להוציא ניצוצות הקדושה ממנו לשבר תקפו.

דבר נא באוני העם וישאלו וגו' כלי כסף וכלי זהב. פירש"י אין נא אלא לשון בקשה וכו' שלא יאמר אותו צדיק ועבדו ועינו אתם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם. והנה הקושיא מפורסמת דהלא ודאי שהקב"ה יקיים כביכול הבטחתו שדיבר לאברהם ואח"כ יצאו ברכוש גדול, לא איש אל ויכזב, וממה נפשך אם יקיים בהם הרי לא יאמר אברהם מאומה, ואם לא יקיים הא גופא קשיא ההוא דבר ולא יקום. ועוד קשה למה ציוה על בני ישראל לטרוח בלקיחת כלי כסף וזהב כדי לקיים הבטחתו, לכאורה היה על ההבטחה להתקיים בלא טרחתם אלא שיובא אל תוך בתיהם וכליהם כסף וזהב וכו', וכשם שהביא עליהם העבדות והעינוי כך צריך להביא עליהם רכוש גדול.

וי"ל בפשיטות דהנה אוהב כסף לא ישבע כסף, כי אין לו גבול, ואם היו מקבלים כסף וזהב במדה, היתה מתרבה תאותם לחפוף עוד ועוד כמו"ש יש לו מנה רוצה מאתיים, וכל כמה שהיה להם היה נראה מעט בעיניהם ולעולם לא יתקיים ברכת רכוש גדול, לכן ציוה הקב"ה לקחת בעצמם רכזונם בלא גבול וזה מביא את האדם לידי שביעה בידעו כי הכל ברשותו ואין מונע ממנו. וז"ש שלא יאמר ואח"כ יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, פ"י דאם היה הקב"ה נותן להם סכום מוגבל בלא טרחה היו אומרים שזה איננו רכוש גדול, לכן ציוה שישאלו הם בעצמם כלי כסף וכלי זהב ושמלות.

דבר נא באוני העם וישאלו כו'. ברש"י אין נא אלא לשון בקשה שלא יאמר אותו צדיק כו'. והנה לפנינו כמה תמיהות בדברי רש"י ז"ל, האחד למה היה צריך לבקש ולהפציר בהם שיקחו ממון מהמצרים וכי מאסו בממון. והשני וכי אם לא יאמר אותו

צדיק ועבדו וכו' אין הקב"ה מקיים הבטחתו. ונראה לבאר דהנה כשהאדם מקיים מצוה בוודאי יחשב לו שכר גדול וחשיבות רבה בעלמא דאתי, אמנם צריך לצרף לזה המחשבה שצונו הקב"ה לעשות זאת המצוה, ועיקר המצוה היא המחשבה. הנה לפעמים המצוה כדאיתא לו גם לצרכו ולהנאתו, ודייקא אז צריך לכיון ביותר שעושה המצוה לרצון קונו ולא להנאתו, ולכן אמר הקב"ה למשה הגם שאני יודע שיקיימו מצוה זו בחפץ לב, אבל צריך לזרזם לשעבד הלב והמוח לרצון ד', ולכן אמר להם בבקשה עשו זאת בנחת ותכוונו בעשית המצוה שאתם עושים לשם שמים, ותכלית המצוה היא כדי שלא יאמר אותו צדיק וכו' ולהוכיח שדבר ד' יקום לעולם, לכן אנו מקיימים המצוה ולא להנאת הגוף ולהרבות ממון. ובזה מיושבים הקושיות הנ"ל דהבקשה לא היתה על לקיחת הממון אלא על מחשבת המצוה והכונה שאינם עושים זאת לתאות כסף אלא כדי שלא יאמר אותו צדיק.

החודש הזה לכם. פירש"י נתקשה משה על חידוש הלבנה וכו' והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע ואמר לו כזה ראה וקדש. מה שהראה לו באצבע דייקא י"ל כי מערכת השמים נקראים מעשה אצבעותיו של הקב"ה כדכתיב (תהלים ח ד) כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת כדאיתא בגמ' (כתובות ה:).

החודש הזה לכם ראש חדשים וגו' ויקחו לכם איש שה לבית אבות. הנה כאן בצינוי ה"ל כתיב רק ויקחו, אבל בצינוי משה נאמר משכו וקחו, וקשה למה שינה מן הלשון שצוה ד', ודרשת חז"ל (מכילתא) ידועה משכו ידיכם מעבודה זרה וכו', גם זה צ"ב מה שייכא פרישה מע"ז דוקא הכא למצות קידוש החודש.

וה"ל ע"פ המבואר בספה"ק ומה נמתקו דברי רבינו המלבי"ם בס' ארץ חמדה עה"פ החודש הזה, טעם מצות החודש הזה דוקא עתה בעת יציאת מצרים, משום שישראל היו עובדים ע"ז בשיתוף ועובדים למזלות, ובמצרים היו עובדים למזל טלה ששולט בחודש ניסן ואז עיקר הגברתו, לזה הוציאם דוקא בחודש הזה להראות שהם למעלה ממערכת מצרים, ע"כ. ולכן נקבע החודש הזה למצות קידוש החודש בכונה לבלי ימשיכו לעבוד למהלך החמה כדרכי מצרים אלא לחדשי הלבנה. ולפ"ז י"ל שלפיכך ציוה ד' תיכף אחר מצות החודש לקחת השנה, דהיינו להורות על ענין ביטול הטלה, וזה היתה הכונה בשחיטת הקרבן. וזה דבר הסמיכות בין שתי מצוות הללו, קידוש החודש וקרבן פסח, כי הא בהא תליא. וע"כ כשאמר משה לבני ישראל את מצות שחיטת הפסח, והוא הבין בעצמו הטעם מהא דנסמכה מצות קרבן למצות החודש הזה כאמור שהוא ענין ביטול ע"ז, לפיכך פירש להם ואמר משכו וקחו, היינו משכו ידיכם מע"ז, וזאת אמר כדי להבינם טעם המצוה קחו לכם שה שכל עיקרו הוא למשוך ידיהם מע"ז וביטול מזל טלה שהיו עובדים לו במצרים. וע"כ צריכים להשתתף במצוה זו כל בני הבית אפילו הקטנים כדי לבטל מהם הע"ז ולהכניסם לעבודת ד'.

והיה לכם לאות על הבתים. י"ל הכונה בדרך מוסר באלו ימי השובב"ם ימי תשובה כמו"ש שבו בנים שובבים (ירמיה ג יד). והנה דרך התשובה הוא להפוך הרע לטוב וכמו"ש חז"ל (יומא פו:) היכי דמי בעל תשובה וכו' באותה אשה באותו מקום, וכן אמרו בגמ' (מנחות מד.) אותן מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר עיי"ש. והנה אמרו חז"ל על הכתוב (לעיל י) ראו כי רעה נגד פניכם הובא ברש"י בשם מדרש אגדה כוכב אחד יש וכו' והוא סימן דם והריגה, וזהו רעה נגד פניכם וכו', והפך את הדם לדם מילה שמל אותם יהושע, וזהו שנאמר (יהושע ה ט) היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם. הנה למדנו מכאן שאפשר להפוך את המזל בחי' רע לטובה ולקדושה, והראיה שנעשה מזה

דם פסח ודם מילה.

וז"ש והיה הדם לכם לאות על הבתים, פ"י זה יהיה לכם לאות לבתי ישראל בית כל איש יהודי, ללמדך שאפשר להפוך הרע לטוב ומע"ז יצא מתוק. וז"ש שובו בנים שובבים, תיבת שובו ושובבים הם שורש אחד כי בעל תשובה מהפך אתונו שוב"ב ונמצא ב"ו ש"ב.

ולקחו מן הדם ונתנו ונתנו על שתי המזוזות. ראיתי שואלים אם גם בדין הזאת הדם חלוק פסח מצרים מפסח דורות שפסח דורות הוא בשפיכה או בזריקה (פסחים סד: קכא). ופסח מצרים בנתינה בלבד. ולכאורה נ"ל פשוט דנתינה דפסח מצרים היא בנגיעה כמו"ש להלן והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות, והגעתם לשון נגיעה, כמו"ש הרמב"ן בפ' חוקת (במדבר יט יד) וכבר הוא ידוע כי מגע התורה הנגיעה ממש והנגיעה על ידי דבר אחר שישא אותו עיי"ש, וכן י"ל כאן והגעתם היא נגיעה ונעשית ע"י אגודת אזוב.

מן הדם אשר בסף. פירש"י אשר בסף-בכלי כמו ספות כסף. צ"ב למה נקרא כאן הכלי בשם סף מה שלא מצינו כ"כ במקרא דע"פ הרוב סף הוא אסקופת הפתח. ומכילתא פ' בא איתא בסף בלמד ששוקה וחוקק בצד האסקופא ושוחט בתוכה דברי ר' ישמעאל. וי"ל בדרך רמז עפי"מ שרבו בחיי סוף פ' מטות כי י"א פסוקים הם שבמקרא המתחילים בנו"ן ומסיימים בנו"ן וכו' (מובא בזמירות למוצ"ש לאמרם בסגולה) וכתב הנפתולי שבאחד עשר פסוקים אלו נעלם מהם אותיות ס"ף, סמ"ך, סטן, פ"א אף נגף שצף קצף זעף, והוא טוב לוועד ובדרך וכשהולך לישן ובכל סכנה וטוב לקוראם, וכתב שכך מצא בס' ישן. ובקונטרס שומר ישראל באות י"ב כתב וז"ל, יאמר אחד עשר פסוקים המתחילים בנו"ן ומסיימים בנו"ן והם מסוגלים להנצל מעין הרע ומכישוף מצאתי בס' כ"י על קלף ישן משם רבינו יהודה חסיד שהקורא אותם מבריה שטן ממנו, ועי' בס' קב הישר פל"ב. ולפ"ז יש לרמוז דלכך כתב כאן אשר בס' פ' לרמז על ביטול ב' מזיקים אלו הנרמזים באותיות ס"ף, כי בני ישראל בליל צאתם לדרך ממצרים היו זקוקים לשמירה להנצל מן השטן וכן מכישוף עיה"ר.

והיה כי תבאו אל הארץ וכו' כאשר דבר. פירש"י והיכן דבר והבאתי אתכם אל הארץ. והקשו המפרשים מה בעי בזה וכי עד השתא לא ידעין שהקב"ה דבר לתת להם את הארץ. וי"ל דהנה לעיל עה"פ והבאתי אתכם אל הארץ הקשו המפרשים דהלא לא הביא אותם אל הארץ כי תמו כל הדור במדבר, וע"כ צריך לפרש הכונה על בניהם. והנה גם כאן קשה מהו והיה כי תבאו אל הארץ הלא לבסוף לא באו, אלא ע"כ הכונה על בניהם שיבאו אל הארץ. וז"ש כאשר דבר, ופירש"י והיכן דבר הלא אלו לא באו אל הארץ, ומתרג' והבאתי אתכם אל הארץ ושם בארנו דקאי על בניהם כמו כן הכא כי תבאו אלו הבנים, ועליהם דבר.

מה העבודה הזאת לכם. י"ל שאין הכונה בכן רשע ממש ח"ו, אלא כונתו לשאול הן ידוע דבילל פסח מאירים כל המוחין עד הגדלות ב' בפעם אחת, ולכן קדושת פסח גדולה מכל שאר המועדים, כי הקדושה שנתוספה בכל המועדים באה בסדר לפי עליות ונצרך לזה הכנה ועבודה רבה, משא"כ בפסח הכל בא ברגע חדא ולא ע"י עבודתינו, וכיון שכן למה צריכין לעבודה והכנה קודם החג, וז"ש מה העבודה הזאת לכם הלא בלאו הכי בליל התקדש חג נקבל כל מדרגות החג, והתשובה, בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים, פ"י זה היה רק פעם אחת ביציאת מצרים והטעם משום שהיו אנוסים ולא היה בידינו לקדש ולטהר עצמינו קודם החג, משא"כ עתה בודאי ראוי להרבות בעבודת הכנה קודם הפסח כדי שנוכח לקבל אורות החג, ומי

תורתן של אבות

דברי תורה מרבותינו הקדושים זיע"א

הקדוש מהור"א מקאמאנא בספר נצר חסד המשנה של שירתא חטאו קודמת לחכמתו ולא אמר המקדים יראת חטא לחכמה, שתמיד מנעוריו בהיותו ילד יקדים היראה לחכמה שלו לפי השגתו עיי"ש, ואח"כ התחיל פרעה להחכים שגם הקטנים ילכו ורק צאנאם ובקראם ישארו כדי שלא יתקדשו הבהמות וישארו במצרים מקום הטומאה ובוזה לא יהי' בעת אכלם לשרש בהם הטוב, ולזה אמר משה רבינו ע"ה וגם מקנינו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבוד את ה', ממנו דייקא והבן (שמועה טובה)

בנערנו ובקנינו נלך. עי' מנחת ש"י שכתב שבספרים מדויקים כתיב ובקנינו מלא ביו"ד וצ"ב. וי"ל דתואר זקן סובל ב' פירושים האחד זקן בא בימים והב' חכם וכמ"ש חז"ל זקן

זה קנה חכמה נמצא דמי שהוא זקן בשנים וגם חכם הרי יש בו ב' זקנים, וזה שנרמז כאן הם בכפליים זקנים בשנים וזקנים בחכמה וזהו בזקנינו. והנה חכם הוא מי שמחנך בניו בדרכי האבות הק' כמ"ש אצל אברהם למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו, ולכן דרשו חז"ל עה"פ ואברהם זקן בא בימים שהשלים עצמו לפי הימים (ב"ר נט) פירוש שהיה גם זקן בחכמה וגם בא בימים (עי' מ"ש באריכות לעיל בפ' נח עה"פ נח איש צדיק וגו'), וז"ש בנערנו ובקנינו נלך כלומר כיון שזקנים הם בכפלים כאמור וזה אי אפשר אלא"כ מחנכים גם הבנים בדעה אחת אתם א"כ אי אפשר להפרידם ולא ילכו הזקנים בלי הטף. (אשיב אברהם)

דבר נא וגו' וישאלו איש מאת רעהו כלי כסף וכלי זהב וכו', ופרש"י ז"ל כדי שלא יאמרו אותו צדיק כו' (ברכות ח) והקשו המפרשים וכי רק בשביל שלא יאמרו, ולמה צריך לשאול בלשון בקשה שיקבלו רכוש מצרים, ומי פתי ימאן בכזאת. והנלע"ד כי הנה חטא הקדום היה על ידי שביקש אדם הראשון במותרות כמו שפירשתי במקום אחר (בפרשת

אמור) כאשר שמעתי מפי אדמו"ר הגה"צ מדעש הובא בספרו **מעגלי צדק** פרשת בראשית, ובני ישראל באו מצרימה לתקן חטא הקדום כי שם היה ערות הארץ, והנה כשבאו למדריגה לצאת ממצרים הוצרכו להיות מתוקן מחטא הקדום ולזאת לא רצו לקבל שום רכוש כי למה להם מותרות ואדרבא היה לטרח להם כמו שפירש **המאור** ושמש על הפסוק ויהי לי שור וחמור ויהי לשון צער שהיה לו רכושו לצער ולמשא, והקב"ה נתן עצה להם שיקבלו גם מותרות למו כדי שלא יאמרו אותו צדיק ולמצוה יחשב להם והנאת הגוף דמצוה שאני ולא מזיק כלל. (שארי' יעקב)

ולמען תספר וגו' במסורה ואידך ולמען תאריכון ימים וגו'. י"ל אם תחנכו את בנים וב"ב כך לדעת את ד' אזי תאריכון ימים היינו שתהיו בבחי' חיים גם אחרי מותכם וכמו"ש חז"ל ביעקב אבינו לא מת מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. עוי"ל עפ"י מ"ש בתורת משה להחית פ' תבוא והותיר ד"א לטובה שתשאר בחיים אעפ"י שמלאו ימיו בפרי בטנו פ' בשביל שתתעסק בחינוך פרי בטנו, וז"ש למען תספר באזני בנך וגו' ובשביל זה תאריכון ימים כדי שתוכלו לחנך את בנים. (תפוחי חיים)

ויאמר משה בנערנו ובקנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאננו ובבקרנו נלך כי חג ה' לנו, ויאמר אליהם יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם וגו'

לא כן לכו נא הגברים ועבדו את ה' כי אתה אתם מבקשים וגו', ואח"כ במכת חשך ויקרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו את ה' רק צאנכם ובקרכם יצג גם טפכם ילך עמכם, ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועולות ועשינו לה' אלקינו וגם מקנינו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבוד את ה' וגו'. הנה הדקדוק מבואר אם כבר אמר גם אתה וגו' ועשינו לה' למה כפל ואמר כי ממנו נקח לעבוד את ה', וגם למה רצה פרעה שישאר טפם או הצאן והבקר אם היה ירא שיברחו ה' לו ליקח מכל איש ממונו.

ואומר אני בדרך רמז ירמוז התוה"ק על דברי **האגרא דפרקא** שהביא בשם מורו הרב הקדוש **רמ"מ** על מה שהוא מן התימא שאנחנו רואים כמה פעמים הילדים בקטנותם הולכים לבית רבם ומתמידים בלימוד תורתם ועונים אמין ישר ומיישרים אורחותם, ואח"כ כשמתגדלים מתהפכים ח"ו במדות גרועות ומבטלים התורה והתפלה וכיוצא, ומאין יתהווה זה הרי התורה שלמדו בקטנותם והוא הבל שאין בו חטא ה' מהראוי שתעמוד להם למשען ויוסיפו אומץ בגדלותם כי מצוה גוררת מצוה, ואמר הוא ז"ל שהוא על שאבותיהם האכילום ממנו גזל שסיגלו ע"י מו"מ שאינו באמונה ונתפסמו באיסורים ושב להם לבשר מבשרם ועי"ז נולדים להם תאוות ומדות גרועות, ומביא לראיה זפק הקריבו על המזבח על שנהנה מן הגזל והגם שהעוף לא נצטוו הנה שמו ית' שונא את החמס עכ"ד בס' הנ"ל.

והנה ההיפך מבואר אם מקדש ממונו במו"מ בזה משריש בבניו מדות טובות ובכת התורה שלמד בקטנותו, והנה פרעה הרשע רצה לעקור ח"ו שם ישראל ושאל למרע"ה מי ומי ההולכים ואמר משה בנערנו ובקנינו נלך בבנינו ובבנותינו, כי דרך האיש הישר להדריך הקנים לעבודת הבורא בהוב"ש, ופרעה אמר שאין דרך הטף לעבוד וזה דרך השוטים שאומרים שהיראה יבא כשיתגדל, ובוזה פירש זקני

דרוש מרבינו בעל הבני שלשים זיע"א

ותחזק מצרים על העם למהר וגו' וישא העם את בציקו וישאלו ממצרים וגו' ויסעו בני ישראל וגו' וגם ערב רב עלה אתם וגו' ויאפו את הבצק וגו'. יבואר סמיכות הפסוקים עפ"י מה שכתב הקדוש בעל פלח הרמון באופן י"א דגרסינן ביומא (פ"ו ע"ב) אלא מהו שאמר משה ויעשו להם אלהי זהב כדו' ינאי דא"ר ינאי אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע כסף וזהב שהרביית להם לישראל עד שאמרו די גרם להם לישראל שיעשו אלהי זהב. והנה הני מילי אם מצד הדין לא היו ראויין לכסף וזהב יש להשיב שכביכול הוא הגורם אבל אם מצד הדין היה לו ליתן כמו שפירש"י בפ' ראה הענק תעניק וגו' וזכרת כי עבד היית וגו' והענקתי ושנותי לך מבזת מצרים ובזת הים אף אתה הענק ושנה לו בודאי אין תשובה לחטאם. ואיתא בקדושין (ט"ז ע"ב) וכי תשלחנו חפשי מעמך מי ששילוח מעמך יצא בורח ע"כ דבריו הנפלאים. והנה נקדים גמ' ברכות (ט' א') דבר נא באזני העם וגו' אמרי דבי ר' ינאי אין נא אלא לשון בקשה א"ל הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב שלא יאמרו אותו צדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם ואח"כ יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, נשמע מזה דאם לא מטעם שלא יאמרו אותו צדיק אין מגיע להם רכוש מטעם בורח דאין לו הענקה, נמצא דלא חטאו בעגל, וכביכול ב"ה וב"ש הוא הגורם.

וענין איסור חמץ להורות כי יציאתם ממצרים היתה קודם הזמן כמאמר הקרא ויאפו את הבצק וגו' כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגו', דמשמע דעדיין לא נשלמו גזירת ארבע מאות שנה, ולפי"ז יש לנו תירוץ דר' ינאי וכן נמי דבי ר' ינאי בשיטת רבם אזלו, והשתא מובן סמיכות הפסוקים בטוב טעם ותחזק מצרים וגו' למהר דייקא ולכן וישא העם את בציקו טרם יחמץ ובני ישראל עשו וגו' וישאלו ממצרים כלי כסף וגו' כי לא מגיע להם מצד הדין הענקה, וה' נתן את חן העם וגו' וישאלום וגו' ויסעו בני ישראל וגו' וגם מלשון הגם ערב רב עלה אתם והם שחתו והשחיתו כפירש"י ז"ל לך רד כי שיחת עמך אעפ"י לא כלה בישראל חמתו מטעם ויאפו את הבצק וגו' כי גרשו ממצרים קודם זמן ת' מאות שנה וכביכול ב"ה וב"ש הוא הגורם.

הצדיק, עדת ישראל יעשו אותו, המה יעשו ויכשירו אותו לבחי' צדיק.

והגדת לבנך ביום ההוא. היא תשובה אל הבן שאינו יודע לשאול, כמו"ש בהגדה של פסח. הנה אצל שאר הבנים כתיב לשון אמירה רק אצל זה השאין יודע לשאול נאמר בלשון הגדה והגדת לבנך. י"ל הטעם כי הגדה משמעו דבר חדש כמו"ש וחדשות אני מגיד (ישעיה מב ט), והנה שאר הבנים יודעים מעט רק מבקשים הטעם ופרטי דינים, אבל זה הבן הרביעי אינו יודע מאומה ואף לשאול אינו יודע ע"כ הכל חדשות הוא אצלו, לפיכך נאמר והגדת לבנך.

תמימות עד חג השבועות, וזה הרמז בעבודת פסח שכל עבודותיו בדרך דילוג וקפיצה.

כל עדת ישראל יעשו אותו. פ"י בו אא"ז הק' ז"ל (הובא בליקוטי בני שלשים כאן) דהצדיק בשם 'כל' יכונה, ועשרה מישראל קרויים עדה, וזהו כל, פ"י מה שהצדיק הנקרא 'כל' עושה ופועל בתפלתו, עדת ישראל יעשו אותו, עדה מישראל בידח יכולים גם הם לפעול ולעשות, ע"כ. ויש לומר באופן אחר, דהנה אם עדה מישראל מקבלים עליהם איש אחד לראש ומנהיג, אעפ"י שבעצמו אינו במדרגה הראויה לזה עכ"ז מתעלה ונעשה לאיש אחר בכח התמנות ע"י עדה מישראל כידוע. וז"ש 'כל' היינו

שעושה בזדון ואינו חפץ לטהר עצמו אף כשיש בידו, זה אינו ראוי לקבל אורות החג ואילו היה במצרים אף שם לא היה נגאל.

פסח הוא לד'. פירש"י ע"ש הדלוג והפסיחה וכו' ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמים דרך דילוג וקפיצה זכר לשמו שקרוי פסח. כלומר מטעם זה נקרא חג המצות בשם פסח. י"ל מכאן רמז למ"ש רבינו האריז"ל (פע"ח שער חג המצות פ"א) שכניסת המוחין בליל פסח לא היה בהדרגה אלא בפעם אחת בדרך דילוג האירו המוחין דגדלות בדרך נס שלא לפי מעשינו, ואח"כ פסקה ההארה הזו עד שנכנסו לאט לאט ע"י מעשינו בספירת שבע שבתות

מראש צורים אראנו

תולדות אבותינו ורבותינו הקדושים זיע"א

רבינו האור מלא היה מספר מדי שנה בשנה בשב"ק פרשת בא עובדא נפלאה שהיה אצל הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע, פעם אחת בליל שבת קודש פרשת בא אחרי תפילת ערבית התחיל הרה"ק מסאסוב זי"ע לאמור תפילת הלל וכל החברייא הק' ענו אחריו באמירת הלל בהתלהבות גדולה, ורק אחרי שסיימו ההלל כאשר עברו מתפללי בית מדרשו כבני מרון לברך את רבם בברכת שבתא טבא אז נזכרו ששבת היום לה' ולא יום טוב ועד גמר התפילה לא הרגיש אף אחד מהמתפללים שטעו בדבר, וסיים רבינו את סיפור הדברים בהטעימו שאין להתפלא על הרה"ק מסאסוב זי"ע, שהיה במדרגה גבוהה כזו לומר הלל בשב"ק פרשת בא, כי נודע מספר היצירה אשר כל דבר נחלק לעולם שנה נפש, ובשעה שיצאו ישראל ממצרים אז היה יציאת מצרים בבחינת עולם, וכשמגיע יום י"ד ניסן חג הפסח אז מתעורר יציאת מצרים בבחינת שנה, ובשב"ק פרשת בא שקורין בתורה המאורע של יציאת מצרים אז מתעורר יציאת מצרים בבחינת נפש, כי השבת היא הנפש של הבריאה, ועוד יתרון לבחינת נפש שהיא למעלה מבחינת עולם ושנה, לזאת אין להתפלא על הרה"ק מסאסוב זי"ע שמגדול מדרגתו בקדושת שבת שהיא הנפש של הבריאה השיג בחינת נפש של יציאת מצרים ונתלהב לבו לשיר הלל לה' אלקיו כבעת יציאת מצרים, אבל על זאת יש להתפלא הרי בוודאי התפללו בבית מדרשו של הרה"ק מסאסוב זי"ע בנוסף לבני החברייא הק' גם כמה אנשים פשוטים, שכידוע היה מפורסם בגודל אהבתו לכל איש ישראל וקירב גם אנשים פשוטים, ולא נמצא בין כל אחד איש שיזכר ששבת היום ולא יום טוב מחמת שהרה"ק מסאסוב זי"ע הגביה את כל האנשים הנלווים אליו אל פסגי מרום קדושת שבת עד שאף אנשים פשוטים נתעלו לבחינת שבת שהיא נפש הבריאה עד שגם הם השיגו בחינת נפש של יציאת מצרים ולכן נתלהב גם לבם ואמרו הלל כמו ביו"ט פסח. [סיפור זה מובא בקצרה בס' דברי תורה להרה"ק המנחת אלעזר מהדורא תמינאה אות ל"ו. ובספר רצון ישראל (לבעל עשר קדושות) על חדשי השנה (עמ' מ"ז) כתב, סיפר לי ידי"ן הרב הצדיק מוה"ר יוסף מאיר מספינקא זצ"ל ששמע מרבינו מוהרי"א זצוקלה"ה מזידיטשוב שסיפר מהגאון הקדוש רבי משה לייב מסאסוב זצוקלה"ה שפ"א בשבת פרשת בא שהפרשה מלאה מיציאת מצרים בא לבהירות גדול כל כך עד שאחר תפלת שמונה עשרה דשחרית אמר הלל והעולם אמרו ג"כ אחריו עמו ולא ידעו בשעת אמירה שעושים דבר משונה, כי באו כולם למדרגה והשגה גבוה שהרגישו קדושת פסח על ידי שבפרשה הנ"ל מבואר יציאת מצרים ע"כ, אגב, מה שמסופר בפי העם שאמר הלל בברכה כנראה אין לו שחר, והראיה שרבינו מזידיטשוב לא סיפר כזאת.]

~*~

סיפר הרה"ק ר' יצחק שלמה אונגר זצ"ל אב"ד ור"מ דקהל חוג חת"ס בבני ברק: פעם נסע לקאסאן אל רבינו האור מלא על שב"ק פרשת בא, ובשעת נטילת שלום בערב"ק אמר לו רבינו בבדיחות, מצווה בו (בא) יותר מבשלוחו (בשלח), כי לרוב באו בפי' בשלח (שבת שירה) עדה גדולה של חסידים ותלמידים כנהוג בחצרות הצדיקים. והוסיף לבאר את מאמר חז"ל השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא, וכוונתו לומר שאם פרשת בשלח שבת שירה מקודשת ביותר אזי השבת פרשת בא מעלתה גבוהה עוד יותר.

בליל שב"ק אחר התפילה כשיצאו מביהמ"ד שוחח רבינו עם נכדו היניק אם למד פרשת השבוע ושאלו לפרוש הפסוק בנערינו ובזקננו נלך, לרגע קט התבלבל הילד והשיב, בנערינו אלו הקשישים, ובזקננו היינו הצעירים, באותן הימים שהו בקאסאן יהודים רבים שהסתתרו מאימת השלטון (סמיר ונעלם) ומצאו להם מקלט בחצרו של רבינו, רבים היו אברכים שהתחזו למבוגרים ואחרים שהתחפשו לצעירים כדי לטשטש את זהותם, בשמוע רבינו את תשובת הילד, החזיר פניו אל אותה החבורה ואמר בצחוק, שמעתם, הלא הצדק עמו אליכם מכוונים הדברים.

יפוצו מעינותיך חוצה

מהנעשה ונשמע ב"מכון בני שלשים"

ספר הגהות מהרצ"א

מאת רבינו מהרצ"א מדינוב זיע"א

והוא כולל הגהות נפלאות יקרות עד מאד אשר נעתקו מגוף כתב יד קדשו של רבינו בשולי גליונות הזהר ותיקונים שהיו ברשותו והובא לדפוס פעם אחת בשנת תרנ"ט, ועתה סודר כל הספר מחדש והוספו עליו בכך שנלקטו כל דברי רבינו הגהות והערות שהאיר לנו בפירוש דברי הזהר"ק בכל ספריו, יתר על כן נוספו עוד הגהות מכת"י שלא נדפסו בספר עד כה ועליהם נלווה הגהות הצבי והצדק ובו תרגומי הזהר במקום הצורך והשוואות משאר ספרי רבינו (480 עמ').

הילוכם בקודש

עובדות והנהגות מרבותינו הקדושים מקאסאן זצוק"ל

מנהגי שבת קודש (ח"ב)

יב. בבית רבינו האור מלא פרסו שתי מפות על כל שולחן לכבוד שבת קודש, ובבית המדרש פרסו רק מפה אחת.

יג. בערך כשעה סמוך לזמן הדלקת הנרות הלך למקוה והמשימש הולך אחריו את בגדיו, וטבל כמה טבילות ולא טבל תמיד מספר שוה של טבילות.

יד. מעת שחזר מהמקוה לא היה מעשן עוד במקטרת. (ומסופר כי רבינו בעל הבני שלשים זיע"א אמר בשם הרה"ק מרוזין זיע"א שאחר המקוה בעש"ק יכול לעשן רק מי שמעשן כמו שעשן הבעש"ט הק', ומי שאינו יכול לעשן כמו הבעש"ט אין לו לעשן אז כלל).

טו. מרגלא בפומיה דרבינו לומר משמיה דהרה"ק בעל עטרת צבי מזידיטשוב זיע"א שאחר הליכתו למקוה בערב שבת קודש הוא יכול להבין מעט בהספה"ק נועם אלימלך.

טז. כשחזר רבינו מהמקוה היה מהבהב הנרות לכבוד שבת קודש וסידרם על הפמוטות ולא הדליקו נרות של שמן כלל אלא נרות שעווה (וסיפר הרה"ק ר' דוד בנציון קליין זצ"ל אבדק"ק יסודות - תלמיד רבינו ששמע מהרה"ק משה חיים פעלברבוים ז"ל שפעם אחת נכנס לבית רבינו בעש"ק לקבל ממנו ברכת שלום ומצאו כשהוא עורך ומהבהב הנרות לכבוד שבת, כשעיניו זולגות דמעות כנחל בבכייה רבה, ולא רצה להפסיקו מעבודתו בעריכת הנרות, רק עמד מן הצד עד אחר שגמר עריכתם ולא היה יכול להתאושש מרוב התפעלות והתרגשות דקדושה שהרגיש אז).

יז. אחר כך פשט המלבוש העליון של חול ולבש הסטראקעס של שבת שהיה שחור, אך מבפנים היה עשוי הבטנה ממשי לבן מחמת רצונו לילך עם מלבוש לבן בשבת אך להיות ולא רצה לילך משונה משאר הצדיקים שבמדינתו על כן לא היה גם מבחוץ מלבן, והסגירה בקרסים.

יח. סדר הקרסים היה כמקובל אצל הצדיקים באופן שהכל ביחד היו כ"ו קרסים כמנין שם הוי"ה. האבנט נעשה מבד המשי של המלבוש וחבר שתי הקצוות של האבנט בקרסים, ואחר כך לבש השטריימל.

יט. סמוך לזמן הדלקת הנרות קיים רבינו מנהג 'טועמיה' מהמאכלים שהוכנו לשבת קודש ובפרט מהדגים.

כ. דקות אחדות קודם השקיעה (לשיטת הגאונים) הדליקה הרבנית נרות ורבינו היה נוכח כשהרבנית הדליקה את הנרות (בחדר). אחר כך לקח המשימש את הנרות וסידרם כל נר ונר במקומו שצריכין לו בשאר החדרים, ולבית המדרש הכניס הפמוט של ששה קנים, והפמוט של שני קנים שהיה מונח על עמוד התפילה בבית המדרש הדליק המשימש, ורבינו בעצמו לא הדליק נרות.

בינה לעתים

דרוש מרבינו בעל הבני שלשים זיע"א לימי השובבי"ם

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני וגו'. דנהג בחטאו של אדה"ר נתהפכו האותיות הקדושות ובה' קודם לא', וזאת עלינו לתקן שיהיו האותיות ישר כמקדם הש' קודם לת', ועל כוונה זאת הם הגליות, וזהו ב"א מפני שהב' הי' קודם לא' ע"י חטא הנ"ל והוא תיבת ב"א לכן אל פרעה הוצרכו לבוא למצרים ולהשתעבד תחת יד פרעה, למען שת"י אותתי אלה שת"י תמן אתון שת"י ביושר שהוא תיקון דשת (שקלקל אדה"ר ק"ל שנה שפירש וכו' עד שנולד שת) שע"ז הכוונה הי' הגלות, וכתב רש"י ז"ל שתי שימי, תקרי הש' בימנית ויהי' שימי לשון שם"י כי הנה שני שמות שורין על האדם ומקיפין אותו והם שם שד"י מלבר ושם הוי' מלגו, אמנם ע"י הפגם ח"ו מסירים מעליו אותן השמות ופניו כפני בהמה, ובעשותו תשובה ומתקן את אשר קלקל אז חוזרין לו אותן השני שמות ומקיפים אותו, וזה בא רש"י ז"ל לרמז שת"י שימי" שצריך לתקן כדי שיחול עליו אותן השמות הקדושים ואף כי אין התשובה מועלת על זה החטא רח"ל אלא כשעושה תשובה עילאה אשר בקושי גדול יכולין להגיע אל זה כאמור בדברינו כמ"פ, אמנם כשעושה מה שבידו וביכולתו היינו תשובה תתא אז מסייעין לו מן השמים לבוא אל תשובה עילאה, וזה רמז רש"י ז"ל באמרו שאשית אני, שיעשה מה שבידו וזה תשובה תתא בחי' אני ועי"ז יזכה לבוא לידי תשובה עילאה, ומסיים הכתוב אלה בקרב"ו בקרב"ו דייקא בגימ' ש"י ע"ד עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, וידוע הפי' מא"ז הרה"ק מזידיטשוב זי"ע כפל הלשון צדיק וצדיק והיינו צדיק דמיעקרא שלא פגם מעולם וצדיק אפילו מי שפגם ת"ו רק אח"כ עשה תשובה ותיקן הכל נקרא ג"כ צדיק ונחול ש"י עולמות, וזה רמז כאן הכתוב.